JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PAOLO MENGOZZI
5 päivänä huhtikuuta 2011 [1]

1. Ennakkoratkaisupyynnön taustalla on saksalaisessa tuomioistuimessa käsitelty oikeusriita, jossa olivat asianosaisina saksalainen Bayer CropScience AG -yhtiö (jäljempänä Bayer) ja hollantilainen Realchemie Nederland BV -yhtiö (jäljempänä Realchemie). Bayer väitti Realchemien loukanneen sen patenttia. Oikeudenkäynnin yhteydessä saksalainen tuomioistuin asetti Realchemielle Saksan oikeudessa säädetyn Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon. Pannakseen sakon täytäntöön Alankomaissa Bayer aloitti eksekvatuurimenettelyn, jossa se haki ratkaisun tunnustamista ja täytäntöönpanoa kyseisessä valtiossa. Ennakkoratkaisua pyytävän hollantilaisen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee sitä, kuuluuko tällainen sakko tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 [2] 1 artiklassa tarkoitettuihin siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin.

2. Toiseksi kansallinen tuomioistuin pyytää unionin tuomioistuinta selvittämään, velvoitetaanko teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY [3] 14 artiklassa jäsenvaltiot säätämään tavallista laajempi valta määrätä vastaajan oikeudenkäyntikuluista sellaisissa eksekvatuurimenettelyissä, joissa haetaan toisessa valtiossa teollis- ja tekijänoikeuden suojaamiseksi annettujen ratkaisujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Unionin oikeus*

1. Asetus N:o 44/2001

3. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan toisen perustelukappaleen mukaan sen

1 – Alkuperäinen kieli: ranska.
2 – EYVL 2001, L 12, s. 1.
3 – EYVL L 195, s. 16.

tavoitteena on antaa ”säännökset, joiden avulla voidaan yhdenmukaistaa tuomioistuimen toimivaltaa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevat säännöt ja yksinkertaistaa muodollisuudet, jotta niissä jäsenvaltioissa annetut tuomiot, joita mainittu asetus sitoo, tunnustetaan ja pannaan täytäntöön nopeasti ja yksinkertaisin menettelyin”.

4. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan kuudennessa ja seitsemännessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(6) Siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa annettujen tuomioiden vapaan liikkuvuuden tavoitteen saavuttamiseksi on tarpeellista ja asianmukaista, että tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevista säännöistä säädetään velvoittavalla yhteisön säädöksellä, jota sovelletaan sellaisenaan.

(7) Tämän asetuksen soveltamisalan on katettava kaikki tärkeimmät siviili- ja kauppaoikeudelliset asiat lukuun ottamatta tiettyjä selkeästi määriteltyjä asioita.”

5. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 16 ja 17 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(16) Keskinäinen luottamus lainkäyttöön edellyttää, että jäsenvaltiossa annettu tuomio tunnustetaan ilman erityistä menettelyä paitsi, jos riidan kohteena on kysymys tuomion tunnustamisesta.

(17) Tämä sama keskinäinen luottamus tekee oikeutetuksi sen, että menettely, jolla jäsenvaltiossa tunnustetaan täytäntöönpanokelpoiseksi toisessa jäsenvaltiossa annettu tuomio, on tehokas ja nopea. Tämän vuoksi tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisen olisi tapahduttava toimitettujen asiakirjojen muodollisen tarkastuksen jälkeen lähes ilman enempiä toimenpiteitä ja ilman mahdollisuutta, että tuomioistuin ottaa omasta aloitteestaan huomioon tämän asetuksen mukaisia täytäntöönpanon epäämisperusteita.”

6. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 19 perustelukappaleessa todetaan, että olisi ”varmistettava jatkuvuus [tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla vuonna 1968 tehdyn] Brysselin yleissopimuksen [4] ja tämän asetuksen välillä, minkä vuoksi olisi säädettävä siirtymäsäännöksiä. Saman jatkuvuuden olisi koskettava myös Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tulkintaa Brysselin yleissopimuksesta”.

7. Asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Tätä asetusta sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, riippumatta siitä, millaisessa

4 – Konsolidoitu versio (EYVL 1998, C 27, s. 1).

tuomioistuimessa niitä käsitellään. Erityisesti asetusta ei sovelleta vero- tai tulliasioihin eikä hallinto-oikeudellisiin asioihin."

8. Asetuksen N:o 44/2001 32 artiklan mukaan tuomiolla tarkoitetaan "jokaista jäsenvaltion tuomioistuimen ratkaisua riippumatta siitä, kutsutaanko sitä tuomioksi, päätökseksi, täytäntöönpanomääräykseksi vai joksikin muuksi, samoin kuin tuomioistuimen virkamiehen oikeudenkäyntikuluja koskevaa päätöstä".

9. Asetuksen N:o 44/2001 34 artiklan 2 alakohdassa säädetään, että "tuomiota ei tunnusteta, jos – – tuomio on annettu poisjäänyttä vastaajaa vastaan eikä haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ole annettu tiedoksi vastaajalle niin hyvissä ajoin ja siten, että vastaaja olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa, paitsi jos vastaaja ei ole hakenut tuomioon muutosta, vaikka olisi voinut niin tehdä".

10. Asetuksen N:o 44/2001 38 artiklan 1 kohdassa säädetään, että "jäsenvaltiossa annettu ja siellä täytäntöönpanokelpoinen tuomio on pantava täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa, kun tuomio asiaan osallisen hakemuksesta on siellä julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi".

11. Asetuksen N:o 44/2001 49 artiklan mukaan "ulkomainen tuomio, jolla joku on velvoitettu maksamaan uhkasakko, on täytäntöönpanokelpoinen siinä jäsenvaltiossa, missä täytäntöönpanoa pyydetään, ainoastaan, jos tuomiojäsenvaltion tuomioistuin on lopullisesti vahvistanut uhkasakon määrän".

2. Direktiivi 2004/48

12. Direktiivin 2004/48 johdanto-osan kolmannessa perustelukappaleessa vahvistetaan seuraavaa: "Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen tähtäävien keinojen puuttuminen kuitenkin ehkäisee innovointia ja luovaa toimintaa ja vähentää investointeja. Sen vuoksi on tärkeätä valvoa, että teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa aineellista oikeutta, joka nykyisin pääosin kuuluu yhteisön säännöstöön, sovelletaan tosiasiallisesti yhteisössä."

13. Direktiivin 2004/48 johdanto-osan kahdeksannessa, yhdeksännessä ja kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"(8) Jäsenvaltioiden järjestelmien erot teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseen tähtäävien keinojen osalta haittaavat sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa ja tekevät mahdottomaksi varmistaa, että teollis- ja tekijänoikeuksilla olisi yhtäläinen suoja koko yhteisön alueella. Tämä tilanne ei ole omiaan edistämään vapaata liikkuvuutta sisämarkkinoilla eikä luomaan suotuisaa ympäristöä terveelle kilpailulle.

(9) – – Siksi jäsenvaltioiden asiaa koskevan lainsäädännön lähentäminen on sisämarkkinoiden toteuttamisen olennainen edellytys.

(10) Tämän direktiivin tavoitteena on lähentää lainsäädäntöjä, jotta voidaan varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojan korkea, yhdenvertainen ja yhdenmukainen taso sisämarkkinoilla."

14. Direktiivin 2004/48 johdanto-osan 11 perustelukappaleessa täsmennetään seuraavaa: "Tämän direktiivin tavoitteena ei ole luoda oikeudellista yhteistyötä, toimivaltaa, yksityis- ja kauppaoikeudellisissa asioissa annettujen ratkaisujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia yhdenmukaistettuja sääntöjä eikä puuttua sovellettavaan lakiin. Olemassa olevilla yhteisön välineillä säännellään näitä aloja yleisellä tasolla, ja niitä sovelletaan periaatteessa myös teollis- ja tekijänoikeuksiin."

15. Direktiivin 2004/48 1 artiklan mukaan direktiivi "koskee teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi tarvittavia toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja".

16. Direktiivin 2004/48 2 artiklan 1 kohdassa säädetään, että tässä "direktiivissä säädettyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja sovelletaan 3 artiklan mukaisesti kaikkiin yhteisön lainsäädännössä ja/tai kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä säädettyjen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksiin, sanotun kuitenkaan rajoittamatta yhteisön tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä säädettyjen tai säädettävien keinojen käyttämistä, sikäli kuin mainitut keinot ovat edullisempia oikeudenhaltijoille".

17. Direktiivin 2004/48 14 artiklassa, jonka otsikko on "Oikeudenkäyntikulut", säädetään, että "jäsenvaltioiden on varmistettava, että kohtuulliset ja oikeasuhteiset oikeudenkäyntikulut ja muut oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta".

B *Saksan lainsäädäntö*

18. Saksan siviiliprosessilain (Zivilprozessordnung, jäljempänä ZPO) 890 ja 891 §:ssä säädetään seuraavaa:

"890 §

Pidättäytymis- ja sietovelvoitteen pakkotäytäntöönpano

1. Jos velallinen ei noudata velvoitettaan pidättäytyä tietystä teosta tai sietää tiettyä tekoa, asiaa ensimmäisessä oikeusasteessa käsittelevä tuomioistuin voi velkojan hakemuksesta määrätä velalliselle uhkasakon [Ordnungsgeld] ja, jos sitä ei voida periä, enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistuksen. Sakon määrä voi olla enintään 250 000 euroa ja vankeusrangaistuksen pituus yhteensä enintään kaksi vuotta.

2. Ennen tällaista määräystä velalliselle on annettava pakkokeinojen mahdollisuudesta varoittava ilmoitus, jonka asiaa ensimmäisessä oikeusasteessa käsittelevä tuomioistuin antaa pyynnöstä, jollei se sisälly velvoitteen asettamisesta annettuun tuomioon.

3. Velkojan hakemuksesta velallinen voidaan lisäksi määrätä asettamaan määräajaksi vakuus sellaisten vahinkojen varalta, joita saattaa aiheutua mahdollisista muista rikkomisista.

891 §

Menettely, velallisen kuuleminen ja oikeudenkäyntikulujen vahvistaminen

Edellä 887–890 §:ssä tarkoitetut ratkaisut tehdään päätöksellä.”

19. Oikeusviranomaisten määräämien maksujen perinnästä annetun Saksan asetuksen (Justizbeitreibungsordnung, jäljempänä JBeitrO) 1 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Tätä [JbeitrO:ta] sovelletaan seuraavien saatavien perintään edellyttäen, että perinnän toimittavat liittovaltion oikeusviranomaiset:

– –

(3) uhkasakot [Ordnungsgeld ja Zwangsgeld];

– –

2. [JbeitrO:ta] sovelletaan myös osavaltioiden oikeusviranomaisten toimittamaan edellä 1 momentissa tarkoitettujen saatavien perintään, jos nämä saatavat perustuvat liittovaltion säädöksiin.”

C *Alankomaiden lainsäädäntö*

20. Asiakirja-aineiston mukaan Alankomaiden kuningaskunta saattoi direktiivin 2004/48 14 artiklan osaksi kansallista oikeusjärjestystään Alankomaiden siviiliprosessilain 1019 h §:llä. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan tässä säännöksessä mahdollistetaan tavanomaista korkeampien oikeudenkäyntikulujen määrääminen direktiivin soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

II Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymykset

21. Tässä Hoge Raad der Nederlandenissa (Alankomaat) vireillä olevassa oikeudenkäynnissä ovat asianosaisina Realchemie-yhtiö ja Bayer-yhtiö. Se liittyy Bayerin aiemmin Saksassa vireille panemaan asiaan.

22. Bayerin hakemuksesta Landgericht Düsseldorf (Saksa) kielsi Realchemieta turvaamistoimiasiassa 19.12.2005 tehdyllä

päätöksellä (jäljempänä peruspäätös) patentinloukkauksen johdosta tuomasta Saksaan, pitämästä siellä tai myymästä siellä tiettyjä kasvinsuojeluaineita. Kiellon tehostamiseksi määrättiin uhkasakko. Lisäksi Realchemie velvoitettiin ilmoittamaan tietoja tiettyjä kasvinsuojeluaineita koskevista liiketoimistaan ja luovuttamaan varastonsa tuomioistuimen valvonnassa takavarikkoon. Peruspäätöksessä Realchemie määrättiin vastaamaan oikeudenkäyntikuluista. [5]

23. Bayerin hakemuksesta Landgericht Düsseldorf määräsi 17.8.2006 antamallaan ratkaisulla ZPO:n 890 §:n nojalla Realchemien maksamaan kyseisen tuomioistuimen kassaan 20 000 euron Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon, joka määrättiin peruspäätöksessä asetetun kiellon rikkomisesta. Lisäksi ratkaisussa velvoitettiin Realchemie korvaamaan tämän menettelyn kulut. [6]

24. Landgericht Düsseldorf asetti 6.10.2006 antamassaan uudessa ratkaisussa Realchemielle 15 000 euron suuruisen uhkasakon, jolla sitä painostettiin ilmoittamaan tietoja peruspäätöksessä tarkoitetuista liiketoimistaan. Lisäksi Realchemie velvoitettiin korvaamaan tähän pakkokeinoista annettuun määräykseen johtaneen menettelyn kulut. [7]

25. On riidatonta, että kaikki kuusi ratkaisua annettiin tiedoksi Realchemielle.

26. Bayer jätti 6.4.2007 Rechtbank 's-Hertogenboschin (Alankomaat) turvaamistoimista päättävälle tuomarille hakemuksen Landgericht Düsseldorfin antamien kuuden ratkaisun julistamiseksi täytäntöönpanokelpoisiksi Alankomaissa. Lisäksi Bayer vaati, että Realchemie velvoitetaan vastaamaan tämän menettelyn kuluista. Turvaamistoimista päättävä tuomari hyväksyi Bayerin hakemuksen 10.4.2007 ja määräsi Realchemien maksettavaksi 482 euroa kuluja.

27. Realchemie haki 14.6.2007 asetuksen N:o 44/2001 43 artiklan nojalla muutosta turvaamistoimista päättävän tuomarin päätökseen vedoten saman asetuksen 34 artiklan 2 alakohdassa säädettyyn epäämisperusteeseen. Se väitti, että peruspäätöstä, Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskevaa ratkaisua ja uhkasakkoa koskevaa ratkaisua ei voida tämän säännöksen nojalla tunnustaa eikä panna täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa, koska ne on annettu ilman, että Realchemie olisi ollut läsnä, ja ilman suullista käsittelyä. Realchemie väitti, että myöskään kolmea kuluja koskevaa ratkaisua ei voida tunnustaa eikä panna täytäntöön, koska ne ovat aineellisesti osa edellä mainittuja ratkaisuja. Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskevan ratkaisun osalta Realchemie katsoi, että

5 – Landgericht Düsseldorf määräsi 29.8.2006 antamassaan ratkaisussa oikeudenkäyntikulujen määräksi 7 829,60 euroa.

6 – Landgericht Düsseldorf määräsi 19.9.2006 antamassaan ratkaisussa oikeudenkäyntikulujen määräksi 898,60 euroa.

7 – Landgericht Düsseldorf määräsi 11.11.2006 antamassaan ratkaisussa oikeudenkäyntikulujen määräksi 852,40 euroa.

Bayerin tekemää täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevaa hakemusta ei voida ottaa tutkittavaksi, koska sakkoa, jonka Saksan oikeusviranomaiset panevat täytäntöön viran puolesta JbeitrO:n nojalla, ei makseta Bayerille vaan Saksan valtiolle.

28. Asianosaisia kuultuaan Rechtbank 's-Hertogenboschin siviiliasioiden jaosto totesi 26.2.2008 tekemässään päätöksessä Realchemien muutoksenhaun perusteettomaksi, vahvisti 10.4.2007 tehdyn päätöksen ja velvoitti Realchemien maksamaan 1 155 euroa kuluja. Rechtbank 's-Hertogenbosch katsoi, että vaikka riidanalaiset kolme ratkaisua perustuivat Bayerin yksipuoliseen hakemukseen, ne ovat asetuksen N:o 44/2001 32 artiklassa tarkoitettuja ratkaisuja. Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskevasta ratkaisusta Rechtbank 's-Hertogenbosch katsoi, että se, että Realchemie velvoitettiin maksamaan 20 000 euroa Gerichtskasselle eli Landgericht Düsseldorfin kassaan, ei poista sitä, että Bayerilla on oikeus ja intressi siihen, että Realchemie myös tosiasiallisesti maksaa tämän sakon. Sakon tarkoituksena on varmistaa peruspäätöksen täytäntöönpano oikeudenkäynnin voittaneen asianosaisen eli Bayerin intressien mukaisesti. Bayerilla on hyvinkin intressi siihen, että sakkoa koskeva ratkaisu pannaan täytäntöön Alankomaissa. Rechtbank 's-Hertogenbosch velvoitti Realchemien korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja vahvisti nämä kulut tavallisessa menettelyssä eikä Alankomaiden siviiliprosessilain 1019 h §:n tai ainakin direktiivin 2004/48 14 artiklan mukaisesti, kuten Bayer oli vaatinut.

29. Koska asetuksen N:o 44/2001 43 artiklassa tarkoitettuun muutoksenhaun johdosta annettuun päätökseen saa asetuksen 44 artiklan ja liitteen V mukaan hakea muutosta, Realchemie teki Hoge Raad der Nederlandeniin kassaatiovalituksen, jossa se vaati 26.2.2008 tehdyn Rechtbank 's-Hertogenboschin päätöksen hylkäämistä. Bayer teki vastavalituksen, jossa se vaati kassaatiovalituksen hylkäämistä ja Realchemien velvoittamista korvaamaan todelliset oikeudenkäyntikulut direktiivin 2004/48 14 artiklan, luettuna yhdessä Alankomaiden siviiliprosessilain 1019 h §:n kanssa, mukaisesti.

30. Hoge Raad der Nederlandenin julkisasiamies antoi 26.6.2009 ratkaisuehdotuksen, jossa se kehotti Hoge Raad der Nederlandenia pyytämään ennakkoratkaisua unionin tuomioistuimelta ennen asian ratkaisemista.

31. Hoge Raad der Nederlandenilla on kaksi kysymystä, joihin se katsoo tarvitsevansa unionin tuomioistuimen tulkintaa.

32. Ensinnäkin se tiedustelee, kuuluuko sakosta annettu ratkaisu julkisoikeudellisista piirteistään huolimatta asetuksen N:o 44/2001 aineelliseen soveltamisalaan. Kysehän on sanktiosta, joka määrätään

tuomioistuimen asettaman kiellon rikkomisesta. Sakon on määrännyt saksalainen tuomari yksityisen asianosaisen hakemuksesta, mutta se maksetaan tuomioistuimen kassaan, ja oikeusviranomainen perii sen viran puolesta. Sakko ei toisin sanoen tule hakemuksen tehneelle asianosaiselle vaan Saksan valtiolle.

33. Toiseksi Hoge Raad der Nederlanden on epävarma siitä, voidaanko direktiivin 2004/48 14 artiklaa soveltaa nyt tarkasteltavana olevassa riita-asiassa. Jos katsotaan, että direktiivin tavoitteena on varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien tosiasiallinen noudattaminen ja että tällaisia oikeuksia koskevien ratkaisujen tunnustaminen ja täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa voidaan nähdä osana näiden oikeuksien tosiasiallista noudattamista, direktiivissä 2004/48 säädettyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja on sovellettava kaikkiin teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksiin.[8] Eksekvatuurimenettely, jossa tuomioistuin tutkii, täyttyvätkö ulkomaisen tuomion tunnustamisen ja täytäntöönpanon edellytykset, ei kuitenkaan Hoge Raad der Nederlandenin näkemyksen mukaan kuulu direktiivin soveltamisalaan.

34. Hoge Raad der Nederlanden on päättänyt lykätä asian ratkaisua unionin oikeuden tulkintaongelman vuoksi ja saattaa unionin tuomioistuimen käsiteltäviksi EY 234 artiklan nojalla unionin tuomioistuimen kirjaamoon 21.10.2009 saapuneella päätöksellään seuraavat kaksi ennakkoratkaisukysymystä:

”1) Onko asetuksen N:o 44/2001 1 artiklassa käytettyä käsitettä ’siviili- ja kauppaoikeudelliset asiat’ tulkittava siten, että tätä asetusta sovelletaan myös sellaisen ratkaisun tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon, joka sisältää ZPO:n 890 §:ään perustuvan määräyksen maksaa Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko?

2) Onko direktiivin 2004/48 14 artiklaa tulkittava siten, että sitä sovelletaan myös eksekvatuurimenettelyyn, joka koskee

a) teollis- ja tekijänoikeuden loukkauksesta jossain toisessa jäsenvaltiossa annettua ratkaisua

b) jossain toisessa jäsenvaltiossa annettua ratkaisua, jossa asetetaan uhkasakko teollis- ja tekijänoikeuden loukkausta koskevan kiellon rikkomisen johdosta

c) jossain toisessa jäsenvaltiossa annettuja oikeudenkäyntikuluja koskevia ratkaisuja, jotka pohjautuvat a ja b kohdassa mainittuihin ratkaisuihin?”

8 – Ks. direktiivin 2004/48 2 artiklan 1 kohta.

III Asian käsittely unionin tuomioistuimessa

1. Alustavat huomautukset

35. Kirjallisia huomautuksia unionin tuomioistuimelle ovat esittäneet Realchemie, Alankomaiden ja Saksan hallitukset ja Euroopan komissio.

36. Suullisia lausumia esittivät 25.1.2011 pidetyssä istunnossa Realchemie, Saksan hallitus ja Euroopan komissio.

38. Ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessään kansallinen tuomioistuin tiedustelee, voidaanko Saksassa annettu ratkaisu, jolla Realchemielle määrättiin ZPO:n 890 §:ssä tarkoitettu Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko, tunnustaa ja panna täytäntöön Alankomaissa asetuksen N:o 44/2001 perusteella. Unionin tuomioistuinta pyydetään toisin sanoen ratkaisemaan, kuuluuko tällainen sakko kyseisen asetuksen 1 artiklassa tarkoitettuihin siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin.

39. Esitän ensin kaksi alustavaa huomautusta.

IV Arviointi

A *Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

37. Esitän seuraavassa joitakin alustavia huomautuksia, minkä jälkeen tarkastelen Saksan oikeuden Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskevaa säännöstöä ja arvioin sen erityispiirteitä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa.

40. Ensinnäkin on syytä muistaa, että Brysselin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 44/2001 välillä vallitsee tietty jatkuvuus, kuten asetuksen johdanto-osan 19 perustelukappaleessa todetaan.[9] Yhteisöjen tuomioistuin on johdonmukaisesti todennut, että ”siltä osin kuin asetuksella N:o 44/2001 korvataan nykyisin Brysselin yleissopimus jäsenvaltioiden välisissä suhteissa, yhteisöjen tuomioistuimen Brysselin yleissopimuksen määräyksistä antama tulkinta pätee myös asetuksen N:o 44/2001 säännösten osalta, mikäli kyseisten määräysten ja säännösten voidaan katsoa vastaavan toisiaan”.[10] Asetuksen 1 artikla, joka on sanamuodoltaan samanlainen kuin Brysselin yleissopimuksen 1 artikla, täyttää

9 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 6 kohta.

10 – Asia C-167/08, Draka NK Cables ym., tuomio 23.4.2009 (Kok., s. I-3477, 20 kohta).

tämän edellytyksen. Tässä ennakkoratkaisumenettelyssä voidaan siis tehokkaasti vedota kyseiseen yleissopimukseen perustuvaan oikeuskäytäntöön. Sama koskee aiheesta julkaistuja selitysmuistioita. [11]

41. Toiseksi on syytä huomata, että asetuksen N:o 44/2001 1 artikla – luettuna yhdessä sen johdanto-osan seitsemännen perustelukappaleen kanssa, jossa korostetaan, että asetuksen soveltamisalan on katettava ”kaikki tärkeimmät siviili- ja kauppaoikeudelliset asiat” – tukee tulkintaa, jonka mukaan näihin asioihin kuuluvat ne, joita Euroopan valtioiden ja yleisen eurooppalaisen käsityksen mukaan pidetään keskeisinä. [12] ”Siviili- ja kauppaoikeudellinen asia” on siten unionin oikeuden itsenäinen käsite. Se ei toisin sanoen ole riippuvainen kussakin jäsenvaltiossa tunnustettaville ja täytäntöönpantaville oikeudellisille menettelyille ja toimille annetuista määritelmistä, vaan sitä on tulkittava viittaamalla kyseisen asetuksen syntyvaiheisiin, tavoitteisiin ja systematiikkaan. [13]

2. Ordnungsgeld-tyyppisiä uhkasakkoja koskevat Saksan oikeussäännöt

42. Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen, Realchemien ja Saksan hallituksen lausumien mukaan ZPO:n 890 §:ssä tarkoitetulla Ordnungsgeld-tyyppisellä uhkasakolla pyritään aiemmassa tuomioistuinratkaisussa asetetun Saksan lainsäädännön mukaisen sieto- tai pidättäytymisvelvoitteen pakkotäytäntöönpanoon. Jos velallinen rikkoo pidättäytymis- tai sietovelvoitettaan, se on pakotettava noudattamaan sitä. Pakotteen käyttö perustuu ZPO:n 890 §:ään, jossa säädetään ”pakkokeinoista”. Pakkokeinona voidaan käyttää joko Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa tai vankeusrangaistusta. Lisäksi 890 §:stä ilmenee, että tuomioistuin voi halutessaan määrätä vankeusrangaistuksen suoraan; sen siis ei tarvitse välttämättä ensin määrätä sakkoa.

43. ZPO:n 890 §:n mukaan pakkokeinosta määrätään velkojan hakemuksesta. Tällainen

11 – Esim. S. Jenardin laatima selitysmuistio tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevasta, 27.9.1968 tehdystä yleissopimuksesta (EYVL 1979 C 59, s. 54) (jäljempänä Jenardin selitysmuistio) ja S. Schlosserin selitysmuistio, joka koskee yleissopimusta Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä 9.10.1978 tehtyyn tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevaan pöytäkirjaan (EYVL 1979 C 59, s. 71) (jäljempänä Schlosserin selitysmuistio). Näiden ohella käytetään myös F. Pocarin selitysmuistiota, joka koskee Luganossa 30.10.2007 allekirjoitettua yleissopimusta tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (EUVL 2009 C 319, s. 1) (jäljempänä Pocarin selitysmuistio), koska Luganon yleissopimus pohjautuu asetukseen 44/2001.

12 – Asia C-292/05, Lechouritou ym., tuomio 15.2.2007 (Kok., s. I-1519, 28 kohta).

13 – Yleissopimuksen 1 kohdan osalta ks. asia 29/76, LTU, tuomio 14.10.1976 (Kok., s. 1541, Kok. Ep. III, s. 203, 3 kohta); asia 814/79, Rüffer, tuomio 16.12.1980 (Kok., s. 3807, 7 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja asia C-172/91, Sonntag, tuomio 21.4.1993 (Kok., s. I-1963, 18 kohta); asetuksen N:o 44/2001 osalta ks. edellä alaviitteessä 10 mainittu asia Draka NK Cables ym., (tuomion 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja asia C-533/07, Falco Privatstiftung ja Rabitsch, tuomio 23.4.2009 (Kok., s. I-3327, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

määräys voidaan antaa vain, jos sitä edeltää pakkokeinojen mahdollisuudesta varoittava ilmoitus, jossa velallista muistutetaan tälle asetetun velvoitteen laiminlyömisen seurauksista. [14] Jos tämä kuitenkin laiminlyö velvoitteensa, tuomioistuin voi velkojan hakemuksesta ja velallista kuultuaan [15] määrätä pakkokeinosta, joka tässä tapauksessa koski 20 000 euron Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon asettamista Realchemielle sillä perusteella, ettei se noudattanut peruspäätöksestä johtuvaa velvoitettaan.

44. Sakko voitiin siis määrätä vain Bayerin hakemuksesta. Se ei kuitenkaan tullut Bayerin hyväksi. Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko on maksettava tuomioistuimen kassaan, siis Saksan valtion hyväksi. Oikeusviranomainen perii sen viran puolesta. Sen täytäntöönpanosta vastaa tuomioistuimen puheenjohtaja. [16]

45. Realchemie lisää muiden asianosaisten ottamatta tähän kantaa, ettei pakkokeinoja koskeva ratkaisu ole sellaisenaan täytäntöönpanoperuste. Tällaisella ratkaisulla on ainoastaan toteava vaikutus. Täytäntöönpanoperusteesta voidaan Realchemien mukaan puhua vain, jos Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko sisältyy oikeudenkäyntikuluista tehtyyn laskelmaan, jossa mainitaan velkojan nimi, summa ja määräajat, ja vain tällainen täytäntöönpanoperuste voidaan tunnustaa ja panna täytäntöön siinä valtiossa, jossa täytäntöönpanoa pyydetään. [17]

3. Arviointi

a) Ensisijaista ja toissijaista menettelyä koskevan kriteerin tehottomuus

46. Yksi pääasiassa kyseessä olevan tilanteen erityispiirteistä on se, että asia, jonka yhteydessä Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskeva ratkaisu Saksassa annettiin, koskee turvaamistoimia.

47. Tällaisista tilanteista yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että turvaamistoimien kohteena on ”hyvin erilaisten oikeuksien turvaaminen. Niiden kuulumiselle yleissopimuksen soveltamisalaan ei siis ole ratkaisevaa niiden itsensä luonne, vaan niiden oikeuksien luonne, joiden turvaaminen niillä varmistetaan”. [18]

14 – Asiakirja-aineiston mukaan peruspäätökseen tosiasiallisesti sisältyi tällainen Realchemielle osoitettu ilmoitus pakkokeinojen mahdollisuudesta.

15 – ZPO:n 891 §.

16 – JBeitrO:n 1 §:n 1 momentin 3 kohta.

17 – Realchemien kirjallisista huomautuksista ilmenee, että uhkasakon täytäntöönpanosta vastaava tuomioistuin tosiasiallisesti esitti tällaisen kululaskelman 23.8.2006.

18 – Asia 143/78, de Cavel, tuomio 27.3.1979 (Kok., s. 1055, 8 kohta); asia C-261/90, Reichert ja Kockler, tuomio 26.3.1992 (Kok., s. I-2149, 32 kohta) ja asia C-391/95, Van Uden, tuomio 17.11.1998 (Kok., s. I-7091, 33 kohta).

48. Tässä tapauksessa Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskeva ratkaisu annettiin sellaisen ”pääasian” oikeudenkäynnin yhteydessä, jossa haetuilla turvaamistoimilla pyrittiin väliaikaisesti varmistamaan teollis- ja tekijänoikeuden noudattaminen, ja tällaiset oikeudet ovat luonteeltaan selvästi yksityisoikeudellisia. Koska Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa ei voida määrätä ilman edeltävää peruspäätöstä, ensiksi mainittu ratkaisu on jälkimmäiseen nähden toissijainen ja perustuu jälkimmäisen olemassaoloon. Peruspäätöksen yksityisoikeudellinen luonne siis määrää Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskevan ratkaisun luonteen. Näin ollen voitaisiin ajatella – kuten Saksan hallitus esittää – että ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastaamiseksi olisi ainoastaan selvitettävä, voidaanko peruspäätös tunnustaa ja panna täytäntöön asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan nojalla. Kun näin tosiasiallisesti on, myös Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskevaa ratkaisua olisi pidettävä siviili- ja kauppaoikeudellisena asiana.

49. Tällainen ehdotus on yksinkertaisuudessaan ja tehokkuudessaan hyvin houkutteleva. Se on kuitenkin hylättävä välittömästi, koska tässä tapauksessa tietty erityisen merkittävä tekijä estää toissijaisuutta koskevan kriteerin soveltamisen. Kuten edellä esitettiin, Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko on yksi Saksan oikeudessa säädetyistä pakkokeinoista, mutta ei suinkaan ainoa, sillä saksalaiset tuomioistuimet voivat käyttää pakkokeinona myös vankeusrangaistusta. Äärimmilleen vietynä äsken ehdotettu päättely johtaisi siihen, että vankeusrangaistuksen katsottaisiin kuuluvan asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan soveltamisalaan, jos se määrätään sellaisen riidan yhteydessä, joka koskee turvaamistoimia yksityisoikeudellisen oikeuden loukkaamisen lopettamiseksi. Tällaista tilannetta tietenkään voida hyväksyä, joten unionin tuomioistuimen on käytettävä jotakin muuta arviointiperustetta.

b) Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon vaikutus asianosaisten välisiin oikeussuhteisiin tai oikeudenkäynnin kohteeseen

i) Unionin oikeuskäytännöstä ilmenevät tulkintaohjeet

50. Koska unionin tuomioistuimen määrittämästä turvaamistoimia koskevasta erityisestä arviointiperusteesta ei tässä tapauksessa ole apua, ennakkoratkaisupyynnön ratkaisemisessa on tukeuduttava unionin tuomioistuimen Brysselin yleissopimuksen 1 artiklaan liittyvässä oikeuskäytännössään antamiin yleisiin tulkintaohjeisiin.

51. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ”siviili- ja kauppaoikeudellisen asian” käsitteen tulkinnassa on otettava huomioon, että ”tietynlaisia tuomioistuinten ratkaisuja on pidettävä Brysselin yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävinä joko asianosaisten välisten oikeussuhteiden laatua tai oikeudenkäynnin kohdetta luonnehtivien

tekijöiden vuoksi”.[19] Näitä kahta kriteeriä – asianosaisten välisten oikeussuhteiden laatua ja oikeudenkäynnin kohdetta – on tähän asti käytetty rajanvetoperusteena siviili- ja kauppaoikeudellisia asioita koskevien riitojen – joissa on yleensä kyseessä yksityisoikeudellinen oikeussuhde – ja julkisoikeudellisiin oikeussuhteisiin pohjautuvien riitojen välillä.

52. Ensimmäisen kriteerin osalta on yhteisöjen tuomioistuimen mukaan syytä ”yksilöidä asianosaisten välinen oikeussuhde ja tutkia nostetun kanteen perusta ja sitä koskevat yksityiskohtaiset säännöt”.[20] Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että oikeussuhde on yksityisoikeudellinen, jos vastakkain on kaksi yksityishenkilöä ja jos kanteen nostanut asianosainen on käyttänyt sellaista oikeussuojakeinoa, joka sille tarjoutuu yksityisoikeudellisessa säännöksessä säädetyn lakiin perustuvan sijaantulo-oikeuden vaikutuksesta, kun kanteessa ei ole kyse yksityisten välisiin suhteisiin sovellettaviin sääntöihin verrattuna poikkeuksellisen laajan vallan käyttämisestä.[21] Sama pätee silloin, kun vireille pantu asia ei kohdistu toimintaan tai menettelyihin, jotka edellyttävät, että yksi oikeusriidan asianosaisista käyttää julkista valtaa, vaan se kohdistuu yksityisten toteuttamiin toimiin.[22]

53. Pelkästään se, että yksi asianosaisista on julkisoikeudellinen elin, ei automaattisesti sulje riitaa asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalan ulkopuolelle. Viranomaisen ja yksityisen välisissä oikeusriidoissa näin käy vain silloin, kun viranomainen käyttää julkista valtaa.[23] Se nimittäin, että ”yksi oikeusriidan asianosaisista käyttää julkista valtaa, koska se käyttää yksityisten välisiin suhteisiin sovellettaviin sääntöihin nähden poikkeuksellisen laajaa valtaa, estää, että tällainen oikeusriita olisi asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu siviili- ja kauppaoikeudellinen asia”.[24]

54. Jälkimmäisestä kriteeristä sellaisenaan tarkasteltuna on näköjään olemassa selvästi vähemmän oikeuskäytäntöä. Ainoastaan yksittäistapauksena ja vastoin aiempaa oikeuskäytäntöään yhteisöjen tuomioistuin vahvisti vuonna 1991 antamassaan tuomiossa, että ”sen ratkaisemiseksi, kuuluuko riita-asia

19 – Em. asia LTU, tuomion 4 kohta; asia C-271/00, Baten, tuomio 14.11.2002 (Kok., s. I-10489, 29 kohta); asia C-266/01, Préservatrice foncière TIARD, tuomio 15.5.2003 (Kok., s. I-4867, 21 kohta) ja em. asia Lechouritou ym., tuomion 30 kohta.

20 – Asia C-265/02, Frahuil, tuomio 5.2.2004 (Kok., s. I-1543, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

21 – Edellä alaviitteessä 20 mainittu asia Frahuil, tuomion 21 kohta.

22 – Asia C-420/07, Apostolides, tuomio 28.4.2009 (Kok., s. I-3571, 45 kohta).

23 – Edellä alaviitteessä 13 mainittu asia LTU, tuomion 4 kohta; edellä alaviitteessä 13 mainittu asia Rüffer, tuomion 8 kohta; edellä alaviitteessä 13 mainittu asia Sonntag, tuomion 20 kohta; edellä alaviitteessä 19 mainittu asia Baten, tuomion 30 kohta; edellä alaviitteessä 19 mainittu asia Préservatrice foncière TIARD, tuomion 22 kohta; edellä alaviitteessä 12 mainittu asia Lechouritou ym., tuomion 31 kohta ja edellä alaviitteessä 22 mainittu asia Apostolides, tuomion 43 kohta.

24 – Edellä alaviitteessä 12 mainittu asia Lechouritou ym., 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja edellä alaviitteessä 23 mainittu asia Apostolides, tuomion 44 kohta. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön systemaattisesta tarkastelusta ks. julkisasiamies Ruiz-Jarabo Colomerin edellä alaviitteessä 12 mainitussa asiassa Lechouritou antama ratkaisuehdotus, tarkemmin sanottuna sen 37 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

yleissopimuksen soveltamisalaan, on otettava huomioon *ainoastaan* riidan kohde".[25] Tätä näkemystä ei kuitenkaan sittemmin ole toistettu, ja myöhemmissä tuomioissa on ainoastaan tyydytty toteamaan, että "jos riita-asia ei kohteensa vuoksi kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan, esikysymys, josta tuomioistuimen on lausuttava riita-asian ratkaisemiseksi, ei voi oikeuttaa yleissopimuksen soveltamista, tämän kysymyksen sisällöstä riippumatta".[26] Tämän jälkeen unionin tuomioistuin on vahvistanut periaateperustelunsa, jonka mukaan arvioinnissa on viitattava sekä asianosaisten väliseen oikeussuhteeseen että oikeudenkäynnin kohteeseen.[27]

55. Edellä esitettyä taustaa vasten onkin selvitettävä, onko yksi asianosaisista käyttänyt jonkinlaista julkista valtaa tämän Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskevaan ratkaisuun johtaneen oikeudenkäynnin yhteydessä, arvioimalla asianosaisten välisen oikeussuhteen laatu ja oikeudenkäynnin kohde.

ii) Soveltaminen nyt tarkasteltavana olevassa asiassa

56. Komissio väittää, ettei Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskevaa ratkaisua voida tarkastella erillään ja että peruspäätöksen asianosaiset ovat samat kuin sakkoa koskevan ratkaisun asianosaiset varsinkin, kun yksin Bayerilla on oikeus panna vireille sakkoon liittyvä menettely. Saksan hallitus puolestaan katsoo, että oikeus, johon tässä tapauksessa vedotaan, on Bayerin teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistaminen, eikä siinä ole kyse puhtaasti julkisen vallan käyttämisestä. Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon asettamiseen johtavassa menettelyssä Saksan valtio ainoastaan auttaa velkojaa varmistamaan, että sen oikeuksia kunnioitetaan, ja sakkoa käytetään kieltomääräyksen tehosteena. Tästä syystä riidan luonteen on Saksan hallituksen mukaan määräydyttävä peruspäätöksellä vahvistetun aineellinen oikeuden perusteella.

57. En voi yhtyä tähän näkemykseen.

58. Ordnungsgeld-tyyppiseen uhkasakkoon, sellaisena kuin se on määriteltynä ja täytäntöönpantuna Saksan oikeudessa, liittyy sekä siviilioikeudellisia eli yksityisoikeuden piiriin kuuluvia että julkisoikeudellisia piirteitä. Sakon heterogeenisuus edellyttää, että arvioinnissa huomioidaan sen molemmat puolet, jotta ennakkoratkaisukysymykseen voitaisiin antaa vastaus.

59. Totta on, että Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko määrättiin siksi, että Realchemie ei noudattanut sille peruspäätöksessä asetettuja velvoitteita. Lisäksi Realchemien suostuminen noudattamaan velvoitteitaan edistää

25 – Asia C-190/89, Rich, tuomio 25.7.1991 (Kok., s. I-3855, 26 kohta). Kursivointi tässä.

26 – Asia C-129/92, Owens Bank, tuomio 20.1.1994 (Kok., s. I-117, 34 kohta).

27 – Ks. alaviite 19 oikeuskäytäntöviittauksineen.

ilman muuta Bayerin teollis- ja tekijänoikeuksien väliaikaisen suojan toteutumista, ja Bayer on lisäksi asianosaisista ainoa, joka voi vaatia saksalaista tuomioistuinta määräämään Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon.

60. Kun kuitenkin otetaan huomioon Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon tarkoitus ja sillä tavoiteltu päämäärä, sen tosiasiallinen edunsaaja ja perintätavat, ei päästä mihinkään siitä, että sen julkisoikeudelliset piirteet ovat hallitsevia ja tukevat tulkintaa, jonka mukaan Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko ei kuulu asetuksen N:o 44/2001 1 artiklassa tarkoitettuihin siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin.

61. Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon tarkoituksen ja sillä tavoiteltujen päämäärien kannalta olisi mielestäni hyvin puolinaista tyytyä toteamaan, ettei sakolla ole muita tavoitteita kuin peruspäätöksessä tunnustetun Bayerin oikeuden tehokas suojaaminen. Tilanne on selvästikin paljon monitahoisempi.

62. Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko on pakkokeino, jolla on luonnostaan repressiivisiä piirteitä. Osapuolet ovat ottaneet perinpohjaisesti kantaa siihen, onko tällainen sakko ennen muuta ehkäisevä vai rankaiseva, ja väittäneet, että jos sakkoa pidetään ensisijaisesti ehkäisevänä, sen on katsottava kuuluvan siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin.

63. Nähdäkseni nämä kaksi puolta on erotettava toisistaan: ehkäisevä vaikutus ulottuu peruspäätöksen – ja siihen sisältyvän pakkokeinojen mahdollisuudesta varoittavan ilmoituksen – antamisesta sakon määräämiseen johtavan menettelyn vireillepanoon asti. Tänä aikana oikeudenkäynnin hävinnyt osapuoli – Realchemie – on täysin tietoinen, mitä seurauksia sille aiheutuu, jos se ei noudata sille peruspäätöksessä asetettuja velvoitteita. Jo pelkkä pakkokeinojen mahdollisuudesta varoittavan ilmoituksen olemassaolo voi saada velallisen luopumaan toimimasta ratkaisun vastaisesti. Jos kuitenkin velallinen laiminlyö peruspäätöksen vaatimuksia, sakon luonne muuttuu selvästi rankaisevaksi. Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon tarkoituksena tai tavoitteena ei ole korvata Bayerille aiheutunutta vahinkoa eikä antaa sille korvausta siitä, että Realchemie jatkoi sen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaamista sille peruspäätöksessä asetetuista velvoitteista huolimatta. Toisaalta Realchemielle määrätty sakko ei koske suoraan sitä, että se on väitetysti [28] jatkanut Bayerille kuuluvien oikeuksien loukkaamista. Saksalaisen tuomioistuimen Realchemielle asettama Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko on päinvastoin seuraamus oikeusviranomaisen määräyksen rikkomisesta, tässä tapauksessa siitä, ettei Realchemie noudattanut sille peruspäätöksessä asetettuja velvoitteita. Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon

28 – Ei nimittäin pidä unohtaa, että peruspäätös on ainoastaan turvaamistoimi, jolla annetaan väliaikainen ratkaisu teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksesta, johon Realchemien väitetään – mutta johon sen ei ole pitävästi osoitettu – syyllistyneen.

määräämiseen johtavan oikeudenkäynnin tarkoituksena on siis laajasti ymmärrettynä seuraamuksen määrääminen tuomioistuimen asettaman kiellon tuottamuksellisesta rikkomisesta. Näin ollen ei myöskään voida väittää, että ensisijaisena kriteerinä olisi pidettävä peruspäätöksessä kyseessä olevaa aineellista oikeutta, sillä tämä kriteeri ei vaikuta mitenkään Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon maksettavaksi määräämiseen: ratkaisevaa on vain se, että oikeusviranomaisen antamaa kehotusta tai kieltoa ei ole noudatettu. Julkinen intressi eli tuomioistuimen ratkaisujen noudattaminen toisin sanoen syrjäyttää yksityisen intressin.

64. Tästä syystä ei käsittääkseni ole mahdollista väittää, että asianosaisten välinen oikeussuhde olisi sakon määräämiseen johtaneessa oikeudenkäynnissä edelleen sama kuin peruspäätöksen antamiseen johtaneessa pääasian oikeudenkäynnissä. Asianosaisista Bayer on tietenkin se, jonka on haettava sakon määräämistä. On totta, että tätä seuraamusta ei voida määrätä, jolleivät Bayerin intressi peruspäätöksen noudattamisen varmistamiseen ja valtion intressi tuomioistuinten ratkaisujen täytäntöönpanoon osu yksiin. Saksan lainsäädännön mukaan pääasian oikeudenkäynnin voittanut asianosainen voi siten osaltaan vaikuttaa julkisen intressin toteutumiseen panemalla vireille uhkasakon määräämiseen johtavan menettelyn, mutta kyse on kuitenkin vain mahdollisuudesta, eikä tuomioistuin voi itse panna vireille menettelyä sakon määräämiseksi. Tämä vireillepano-oikeus kuitenkin ainoastaan osoittaa sakon vahvasti heterogeenisen luonteen, joten sitä ei voida pitää ratkaisevana perusteena.

65. Sen jälkeen, kun Bayer oli tehnyt hakemuksen Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon asettamisesta, sillä ei ollut enää mitään osuutta oikeudenkäyntiin, vaan se jäi täysin menettelyn ulkopuolelle. Vaikka pääasian oikeudenkäynnissä olivat alun perin asianosaisina Realchemie ja Bayer, sakon määräämiseen johtanut oikeudenkäynti koski kuitenkin ainoastaan Realchemieta ja tuomioistuinta, toisin sanoen tuomioistuimen määräyksen rikkojaa ja määräyksen antanutta viranomaista. On aivan ilmeistä, että Realchemien ja Bayerin välisessä pääasiassa oikeussuhde oli puhtaasti yksityisoikeudellinen, mutta sai sittemmin selvästi julkisoikeudellisia piirteitä, kun määrättiin seuraamus tuomioistuimen määräyksen noudattamatta jättämisestä.

66. Tätä päätelmää tukee se, että sakko ei koidu Bayerin vaan julkisen vallan hyväksi, sillä se on maksettava tuomioistuimen kassaan. Ainoastaan oikeusviranomaisilla on toimivalta periä sakkoja, eikä menettelyn vireillepanijalla ole siinä mitään osuutta. Nämä kaksi tekijää osoittavat, että Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon täytäntöönpanon tarkoituksena on turvata valtion oikeus rangaista määräysten vastaisista teoista tai laiminlyönneistä,

ei Bayerin oikeutta varmistaa, että sen teollisja tekijänoikeuksia noudatetaan.

67. Vaikkei Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa sentään voida täysin rinnastaa rikosoikeudelliseen ratkaisuun, Schlosserin selitysmuistiossa [29] siviilioikeudellisen ja rikosoikeudellisen seuraamuksen välistä eroa selventävät viitteet voivat mielestäni auttaa selvittämään, minkälaista lähestymistapaa näin monitahoisessa tapauksessa olisi paras noudattaa. Selitysmuistion 29 kohdassa todetaan seuraavaa: ”Kaikki rikosoikeudelliset menettelyt ja ratkaisut jäävät yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä ei koske pelkästään rikosoikeudenkäyntejä stricto sensu, vaan myös muita julkisen intressin takia annettujen määräysten ja kieltojen rikkomisiin sovellettavia rangaistusmenettelyjä, sillä nekään eivät kuulu yksityisoikeuden alaan. Tietyissä tapauksissa voi osoittautua hyvinkin vaikeaksi päättää, miten eri oikeusjärjestyksissä eri muodoissa esiintyvät yksityisoikeudelliset rangaistukset olisi luokiteltava ––. Koska monissa oikeusjärjestyksissä myös yksityiset kantajat voivat olla osallisina julkisoikeudellisissa rangaistusmenettelyissä, rajanvetoperusteena ei voida käyttää menettelyn vireille panevan henkilön oikeudellista luonnetta. Sen sijaan ratkaisevaa on, hyötyykö yksityinen kantaja tai muu yksityishenkilö seuraamuksesta henkilökohtaisesti. Tästä syystä sellaisten tanskalaisten työtuomioistuinten antamien ratkaisujen, joilla velvoitetaan maksamaan sakko kantajalle tai muulle henkilökohtaisesti vahinkoa kärsineelle, on katsottava kuuluvan yleissopimuksen soveltamisalaan.”

68. Nyt tarkasteltavana olevaan asiaan sovellettuna Schlosserin selitysmuistio tukee alun perin esittämääni lähestymistapaa. Kyseessä on rankaiseva menettely, jota sovelletaan määräyksen rikkomiseen. Menettelyn vireillepanijaa koskevaa kriteeriä on pidettävä ainoastaan toissijaisena, ja ratkaiseva peruste on se, kenen hyväksi seuraamus tulee ja maksetaanko sakko kantajalle, siis yksityiselle asianosaiselle. Tässä tapauksessa vireillepanooikeus kuuluu Bayerille, mutta seuraamuksen ei voida katsoa tulevan sen hyväksi, koska sakkoa ei makseta sille. Näin ollen Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko ei täytä siviili- ja kauppaoikeudelliseksi asiaksi toteamisen edellytyksiä eikä sen siten voida katsoa kuuluvan asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan.

c) Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon ja asetuksen N:o 44/2001 49 artiklassa tarkoitetun uhkasakon (Zwangsgeld) vertailu

69. Asianosaiset ovat erimielisiä myös siitä, voidaanko Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko luokitella asetuksen N:o 44/2001 49 artiklassa tarkoitetuksi uhkasakoksi (Zwangsgeld). Saksan hallitus pitää tällaista rinnastusta täysin mahdollisena, sillä Saksan oikeudessa

29 – Mainittu edellä alaviitteessä 11.

uhkasakolla ja Ordnungsgeld-tyyppisellä uhkasakolla ei käytännössä ole juurikaan eroa, koska molemmat maksetaan valtiolle ja koska itse asetuksessakaan ei tehdä eroa sen mukaan, maksetaanko uhkasakko valtiolle vai yksityiselle asianosaiselle.

70. Pakko on kuitenkin todeta, ettei asetuksen 49 artiklan määritelmä vastaa saksalaista käsitystä uhkasakosta. Näin ainakin katsotaan Schlosserin selitysmuistion 213 kohdassa, jossa uhkasakko määritellään seuraavasti: ”Toimenpide, jolla vastaaja määrätään täyttämään tietty velvoite ja maksamaan kantajalle tietty summa siinä tapauksessa, että se jättää tämän velvoitteen täyttämättä. – – Yleissopimus ei kuitenkaan sisällä määräyksiä siitä, voidaanko tällaiseen täytäntöönpanoon ryhtyä silloin, kun tuomioistuimen ratkaisun noudattamatta jättämisestä määrättyä uhkasakkoa ei makseta täytäntöönpanoa pyytävälle asianosaiselle vaan valtiolle.” Vaikka unionin tuomioistuin nyt katsoisikin Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon olevan rinnastettavissa uhkasakkoon – mitä epäilen –, tätä kysymystä ei siitä huolimatta voitaisi ratkaista pelkästään asetuksen N:o 44/2001 49 artiklan perusteella, sillä Schlosserin selitysmuistion mukaan unionin lainsäätäjä ei selvästikään ole tarkoittanut kattaa tällä tavoin tilanteita, joissa tuomioistuimen ratkaisun noudattamatta jättämisestä määrätty uhkasakko tai vastaava seuraamus maksettaisiin valtiolle.

71. Lisäksi Pocarin selitysmuistiossa [30] täsmennetään, että tuomioistuimen määräyksen rikkomisen johdosta valtiolle maksettavien uhkasakkojen jäämiseen asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan kuuluvien toimenpiteiden ulkopuolelle ei suinkaan ole syynä tietämättömyys tällaisen mekanismin olemassaolosta vaan päinvastoin lainlaatijoiden tahto. Asetuksen N:o 44/2001 49 artiklan osalta selitysmuistiossa muistutetaan, että ”on huomautettu, että tämä määräys jättää avoimeksi sen kysymyksen, käsittääkö se taloudelliset rangaistukset, jotka määrätään tuomioistuimen määräyksen jättämisestä huomioon ottamatta ja joita ei makseta velkojalle vaan valtiolle”. [31] Lisäksi muistiossa täsmennetään seuraavaa: ”Tarkistustyön aikana ehdotettiin, että sanamuotoa olisi hyödyllistä selventää tältä osin. Ad hoc -työryhmä piti kuitenkin parempana olla muuttamatta sanamuotoa, jotta siihen sisältyisivät nimenomaisesti valtiolle maksettavat rangaistusmaksut, koska tuomio valtion hyväksi saattaa olla luonteeltaan rikosoikeudellinen, niin että tämän kohdan muuttaminen voisi tuoda siviili- ja kauppaoikeuden asioita käsittelevään yleissopimukseen rikosoikeudellisen näkökulman. Määräyksen voidaan siksi katsoa käsittelevän valtiolle maksettavia rangaistusmaksuja ainoastaan, jos ne ovat selvästi luonteeltaan siviilioikeudellisia ja edellyttäen, että yksityinen asianosainen pyytää niiden täytäntöönpanoa tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevassa menettelyssä huolimatta siitä, että maksut suoritetaan valtiolle.” Kuten

30 – Mainittu edellä alaviitteessä 11.

31 – Ks. selitysmuistion 167 kohta.

jo edellä osoitin, ZPO:n 890 §:ssä säädetyn sakon siviilioikeudellinen luonne ei ole lainkaan ilmeinen.

72. Tämän Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon osalta on vielä huomautettava, että asetuksessa tarkoitetun uhkasakon – joka siis on erotettava saksalaisesta käsitteestä – tarkoituksena on saada vastaaja lopettamaan kantajan oikeuksien loukkaaminen. Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko on kiinteämääräinen, kun taas uhkasakossa veloitetaan ”tietyn suuruinen summa kultakin viivästyspäivältä, jotta velallinen saadaan täyttämään velvoitteensa”. [32] Velallisella on siis mahdollisuus välttää uhkasakko täyttämällä kyseiset velvoitteet. Ordnungsgeld-tyyppisessä uhkasakossa taas ei ole mitään merkitystä sillä, miten velallinen käyttäytyy sakon määräämisen jälkeen: kun sakko on määrätty, se on maksettava riippumatta siitä, täyttääkö velallinen lopulta velvoitteensa. Tämä on sellainen ratkaiseva tekijä, jonka myös Schlosserin selitysmuistiossa esitettyjen huomioiden perusteella pitäisi riittää vakuuttamaan, ettei ennakkoratkaisukysymykseen voida vastata asetuksen N:o 44/2001 49 artiklan perusteella.

32 – Edellä alaviitteessä 11 mainittu Jenardin selitysmuistio (s. 54).

4. Päätelmät

73. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan siten, että sellainen ratkaisu, jolla velallinen, jolle on aiemmalla tuomioistuimen ratkaisulla asetettu tietty velvoite, määrätään riidan toisen asianosaisen pyynnöstä maksamaan tämän velvoitteen laiminlyönnistä tuomioistuimen kassaan ZPO:n 890 §:ssä tarkoitettu Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko, ei sisälly asetuksen N:o 44/2001 1 artiklassa tarkoitetun ”siviili- ja kauppaoikeudellisen asian” käsitteeseen.

74. Vaikka unionin tuomioistuin päättäisikin asiassa toisin ja vaikka ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin nyt tiedustelee ainoastaan asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan ulottuvuudesta, ennakkoratkaisua pyytävälle tuomioistuimelle on mielestäni joka tapauksessa aiheellista muistuttaa, että tuomion tunnustamiseksi ja täytäntöönpanemiseksi toisessa valtiossa ei riitä, että se kuuluu siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin. Päinvastoin, sillä kansallisen tuomioistuimen on myös varmistuttava siitä, että eksekvatuurimenettelyssä tutkittavana oleva ratkaisu on annettu tuomiovaltiossa puolustautumisoikeuksia kunnioittaen, että kyseessä todellakin on täytäntöönpanoperuste ja että osapuoli, joka pyytää ratkaisun tunnustamista ja täytäntöönpanoa toisessa valtiossa, on varmasti asetuksen N:o 44/2001 38 artiklassa tarkoitettu ”asiaan osallinen”.

75. Näiden kolmen edellytyksen osalta käsittelen seuraavassa vain niitä asiakirja-aineiston näkökohtia, joihin ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

76. Puolustautumisoikeuksien osalta unionin tuomioistuin on jo vahvistanut, että ”kaikkien yleissopimuksen säännösten –– tarkoituksena on turvata yleissopimuksen tavoitteiden puitteissa se, että oikeudellisiin päätöksiin johtavissa menettelyissä otetaan huomioon puolustautumisoikeudet”.[33] Tältä osin Realchemie väittää kirjallisissa huomautuksissaan, että peruspäätös annettiin ilman, että Realchemieta olisi haastettu ja ilman suullista käsittelyä, ja että se sai tietää sakkoa koskevasta ratkaisusta vasta sen jälkeen, kun se oli annettu. Saksan hallituksen toimittamien tietojen mukaan ZPO:n 891 §:ssä[34] kuitenkin edellytetään, että tuomioistuimen on kuultava velallista, ennen kuin se määrää ZPO:n 890 §:ssä tarkoitetun Ordnungsgeld-tyyppisen uhkasakon velkojan hakemuksesta.

77. Täytäntöönpanokelpoisuuden osalta Realchemie väittää, ettei Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskeva ratkaisu ole sinänsä mikään täytäntöönpanoperuste ja että sellaiseksi katsottaisiin vain kululaskelma erityisesti siitä syystä, että tällaisessa laskelmassa, toisin kuin kyseisessä ratkaisussa, yksilöidään velkoja eli viranomainen. Saksan hallitus, jolta tätä asiaa tiedusteltiin unionin tuomioistuimen istunnossa, ei kyennyt tuomaan siihen selvennystä. Näin ollen on vain tyydyttävä palauttamaan mieleen, että asetuksen N:o 44/2001 38 artiklassa säädetään tältä osin, että jäsenvaltiossa annettu ja siellä täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu on pantava täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa, kun ratkaisu on siellä julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi,[35] ja kansallisen tuomioistuimen arvioitavaksi jää, onko riidanalainen ratkaisu täytäntöönpanokelpoinen.

78. Siinäkin tapauksessa, että Ordnungsgeld-tyyppistä uhkasakkoa koskeva ratkaisu on tuomiovaltiossa sellaisenaan täytäntöönpanokelpoinen, on vielä selvitettävä kysymys siitä, voiko Bayer vaatia sen täytäntöönpanoa toisessa jäsenvaltiossa eli onko Bayer asetuksen N:o 44/2001 38 artiklassa tarkoitettu ”asiaan osallinen”. Saksan lainsäädännöstä näyttäisi käyvän selvästi ilmi, että ainoa täytäntöönpanoviranomainen on kyseisen ratkaisun antaneen tuomioistuimen puheenjohtaja. Asiakirja-aineistosta ei suoraan ilmene, onko Bayerilla oikeus vaatia ratkaisun

33 – Asia C-474/93, Hengst Import, tuomio 13.7.1995 (Kok., s. I-2113, 16 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 18 kohta.

35 – Jenardin selitysmuistiossa todetaan, että täytäntöönpanokelpoisuus ”on täytäntöönpanovaatimuksen kohteena olevan täytäntöönpanoperusteen ominaisuus, jota joka tapauksessa edellytetään tuomion antamisvaltion oikeuden mukaan, eikä –– ulkomailla annettuun tuomioon ole syytä liittää oikeuksia, joita sillä ei antamisvaltiossakaan ole” (s. 48). Ks. myös asia C-267/97, Coursier, tuomio 29.4.1999 (Kok., s. I-2543, 23 kohta) ja edellä alaviitteessä 22 mainittu asia Apostolides, jossa lainataan Jenardin selitysmuistion tätä kohtaa (tuomion 66 kohta).

täytäntöönpanoa Saksassa oikeusviranomaisen nimissä. Näin ollen ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen on otettava huomioon Jenardin selitysmuistiossa esitetty periaate, jonka mukaan ”ilmauksella 'asiaan osallisen hakemuksesta' tarkoitetaan, että jokainen, jolla on oikeus vedota tuomioon tuomiovaltiossa, voi myös hakea sen täytäntöönpanoa toisessa valtiossa”. [36]

79. Koska asiakirja-aineisto ei ole täysin selvä ja yksiselitteinen – mikä selittyy sillä, että kansallinen tuomioistuin on päättänyt rajata kysymyksensä ainoastaan N:o 44/2001 1 artiklaan –, unionin tuomioistuin ei siinä tapauksessa, että se – toisin kuin ehdotan – katsoo riidanalaisen tuomion kuuluvan asetuksen N:o 44/2001 1 artiklassa tarkoitettuihin siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin, voi antaa tähän ennakkoratkaisukysymykseen lopullista vastausta, vaan sen on pyydettävä kansallista tuomioistuinta huomioimaan nämä kolme seikkaa.

B *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

80. Ennakkoratkaisua pyytävälle tuomioistuimelle tekemässään vastavalituksessa Bayer vaati, että Realchemien valitus hylätään ja että se velvoitetaan maksamaan direktiivin 2004/48 14 artiklassa – luettuna yhdessä Alankomaiden siviiliprosessilain 1019 h §:n kanssa, jolla kyseinen artikla on tarkoitus saattaa osaksi Alankomaiden lainsäädäntöä – tarkoitetut ”todelliset” oikeudenkäyntikulut. Siviiliprosessilain 1019 h §:ssä säädetään direktiivissä 2004/48 tarkoitetuissa asioissa laajempi valta määrätä oikeudenkäyntikuluista kuin on tavallista. [37]

81. Toisella ennakkoratkaisukysymyksellään kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, sovelletaanko sellaisesta Alankomaissa vireille pannusta eksekvatuurimenettelystä, joka koskee Saksassa teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausta koskevassa riita-asiassa annettujen kuuden ratkaisun tunnustamista ja täytäntöönpanoa, aiheutuneisiin kuluihin direktiivin 2004/48 14 artiklaa, jossa jäsenvaltiot velvoitetaan varmistamaan, että oikeudenkäynnin voittaneelle asianosaiselle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettavaksi. Unionin tuomioistuinta pyydetään siis määrittämään, kuuluuko tällainen eksekvatuurimenettely direktiivin 2004/48 soveltamisalaan.

82. Yhteisö oli jo huomattavasti ennen direktiivin 2004/48 hyväksymistä tehnyt sopimuksen tekijän- ja teollisoikeuksien kauppaan

36 – Em. alaviitteessä 11 mainittu Jenardin selitysmuistio (s. 49).

37 – Huomattakoon, että asiakirja-aineistossa ei ole tietoa tämän Alankomaiden oikeuteen kuuluvan säännöksen tarkasta sanamuodosta eikä näin ollen myöskään siitä, miten oikeudenkäyntikulujen vahvistaminen tavanomaisessa menettelyssä eroaa niiden vahvistamisesta 1019 h §:n nojalla.

liittyvistä näkökohdista (jäljempänä TRIPS-sopimus),[38] jonka 41 artiklan mukaan ”jäsenten tulee varmistaa, että –– täytäntöönpanoon liittyvät menettelyt ovat käytettävissä niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti siten, että ne mahdollistavat tehokkaat toimet tässä sopimuksessa tarkoitettujen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksia vastaan”. Koska tavoitteena on tehostaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa, oikeusviranomaisilla on TRIPS-sopimuksen 45 artiklassa määrätyn periaatteen mukaan oltava oikeus määrätä oikeudenloukkaaja korvaamaan teollis- ja tekijänoikeuden haltijalle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut niiden laajassa merkityksessä.

83. Direktiivi 2004/48 liittyy edellä mainittuihin yhteisöä sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin, kuten sen johdanto-osan neljännessä ja viidennessä perustelukappaleessa muistutetaan. Unionin lainsäätäjä on tunnustanut teollis- ja tekijänoikeuksien suojan tärkeäksi paitsi innovoinnin ja luovan toiminnan edistämisen myös työllisyyden ja kilpailukyvyn parantamisen kannalta[39] ja katsonut, että on tärkeää ”varmistaa, että teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa aineellista oikeutta –– sovelletaan tehokkaasti yhteisössä”.[40] Koska jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen erot heikentävät aineellisen oikeuden sisältöä,[41] direktiivillä pyritään asiaa koskevia lainsäädäntöjä lähentämällä varmistamaan oikeudenhaltijalle kuuluvien teollis- ja tekijänoikeuksien noudattaminen ottamalla käyttöön tähän tarvittavat toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot.[42] Direktiivin 2 artiklan mukaan siinä säädettyjä ”toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja sovelletaan –– kaikkiin yhteisön lainsäädännössä ja/tai kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä säädettyjen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksiin”. Silloin, kun teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi joudutaan turvautumaan tällaisiin toimenpiteisiin, menettelyihin ja oikeussuojakeinoihin, jäsenvaltioiden on direktiivin 2004/48 mukaan ”varmistettava, että kohtuulliset ja oikeasuhteiset oikeudenkäyntikulut ja muut oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi”.[43]

84. Koska unionin lainsäätäjän tarkoituksena on tarjota teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoille tehokkaampi suoja ja koska Saksassa vireillä oleva Bayerin ja Realchemien välinen riita koskee nimenomaan teollis- ja

38 – Marrakechissa 14.5.1994 allekirjoitetun Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen liitteessä 1C oleva sopimus, joka hyväksyttiin Uruguayn kierroksen monenvälisissä kauppaneuvotteluissa (1986–1994) laadittujen sopimusten tekemisestä Euroopan yhteisön puolesta yhteisön toimivaltaan kuuluvissa asioissa 22.12.1994 tehdyllä neuvoston päätöksellä 94/800/EY (1986–1994) (EYVL L 336, s. 1).

39 – Ks. direktiivin 2004/48 johdanto-osan ensimmäinen ja toinen perustelukappale.

40 – Direktiivin 2004/48 johdanto-osan kolmas perustelukappale.

41 – Ks. direktiivin 2004/48 johdanto-osan seitsemäs, kahdeksas ja yhdeksäs perustelukappale.

42 – Direktiivin 2004/48 1 artikla.

43 – Direktiivin 2004/48 14 artikla.

tekijänoikeuksien suojaa, voitaisiin hyvin väittää, että Bayerin Alankomaissa käynnistämä eksekvatuurimenettely on tietyllä tavalla jatkoa tälle oikeusriidalle ja että sen voidaan näin ollen katsoa koskevan direktiivissä 2004/48 tarkoitettujen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausta, jonka Bayer pyrkii lopettamaan hakemalla Saksassa annettujen ratkaisujen täytäntöönpanokelpoisiksi tunnustamista. Tällöin myös eksekvatuurimenettelyn olisi katsottava kuuluvan direktiivin soveltamisalaan, ja siihen olisi siten sovellettava 14 artiklaa.

85. En ole kuitenkaan vakuuttunut tästä lähestymistavasta, ja minulla on siihen kolme painavaa syytä.

86. Nähdäkseni ei ensinnäkään voida väittää, että eksekvatuurimenettelyn varsinaisena tarkoituksena voisi olla jonkin aineellisen oikeuden suojaaminen. Sen tarkoituksena on päinvastoin tutkia, täyttääkö tuomioistuimen ratkaisu tunnustamiselle ja täytäntöönpanolle asetetut objektiiviset perusteet siinä valtiossa, jossa sen täytäntöönpanoa pyydetään. Eksekvatuurimenettely on alustava vaihe, joka edeltää täytäntöönpanovaihetta, ja vasta jälkimmäisellä pannaan alun perin tuomiovaltiossa annettu oikeuden suoja tosiasiallisesti täytäntöön.

87. Toinen syy on se, että direktiivin 2004/48 14 artikla saa oikeutuksensa teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvien riita-asioiden erityisluonteesta. Komission kirjallisissa huomautuksissa todetaan mielestäni aivan oikein, että 14 artiklan tarkoituksena on varmistaa, että mahdolliset merkittävät oikeudenkäyntikulut eivät saa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita luopumaan kanteiden nostamisesta. Teollis- ja tekijänoikeuksien tehokas vaikutus edellyttää luonnollisestikin sitä, että ne saavat oikeussuojaa. Säätämällä tarvittavista toimenpiteistä, menettelyistä ja oikeussuojakeinoista ja vahvistamalla, että oikeudenkäyntikulut kuuluvat periaatteessa oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, direktiivillä luodaan niille henkilöille, jotka siihen voivat vedota, suotuisat olosuhteet tuomioistuinmenettelyjen vireille panemiseen. Direktiivin 14 artiklan olemassaolo perustuu siis teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvien menettelyjen ja todistelun erityispiirteisiin, sillä näissä asioissa tutkimus- ja asiantuntijakulut voivat olla hyvin merkittävät. [44]

44 – Kuten komission perusteluissa muistutetaan: ks. ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen tähtäävistä toimenpiteistä ja menettelyistä (KOM(2003) 46 lopullinen, 30.1.2003, s. 9).

Eksekvatuurimenettelystä aiheutuvia kuluja ei voida edes verrata teollis- ja tekijänoikeuden loukkauksen toteamista koskevien oikeudenkäyntien kuluihin eivätkä ne nähdäkseni saisi loukattua luopumaan tällaisen menettelyn vireillepanosta. [45] Ei ole mitään perusteita ajatella, että teollis- ja tekijänoikeuksista toisessa jäsenvaltiossa annettuja ratkaisuja koskevat eksekvatuurimenettelyt olisivat jonkinlainen erityistapaus.

88. Kolmanneksi tätä tulkintaa tukee direktiivin 2004/48 johdanto-osan 11 perustelukappaleessa esitetty täsmennys: ”Tämän direktiivin tavoitteena ei ole luoda oikeudellista yhteistyötä, toimivaltaa, yksityis- ja kauppaoikeudellisissa asioissa annettujen ratkaisujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia yhdenmukaistettuja sääntöjä eikä puuttua sovellettavaan lakiin. Olemassa olevilla yhteisön välineillä säännellään näitä aloja yleisellä tasolla, ja niitä sovelletaan periaatteessa myös teollis- ja tekijänoikeuksiin.” Jos kerran direktiivin tavoitteena ei ole vahvistaa yksityis- ja kauppaoikeudellisissa asioissa annettujen ratkaisujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia yhdenmukaistettuja sääntöjä, on mielestäni sitäkin suuremmalla syyllä katsottava, ettei siinä myöskään ole tarkoitus antaa yleissääntöä oikeudenkäyntikulujen määräämisestä eksekvatuurimenettelyissä.

89. Direktiivin johdanto-osan 11 perustelukappale merkitsee, ettei direktiivin soveltaminen voi rajoittaa asetuksen N:o 44/2001 soveltamista. Asetuksen N:o 44/2001 mukaan eksekvatuurimenettelyssä on ainoastaan tarkistettava, kuuluuko tuomio siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin. Jos katsottaisiin, että direktiivin 14 artiklassa velvoitetaan määrittämään oikeudenkäyntikulut eri tavalla silloin, kun kyseessä on teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksesta annetun tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano, tämä edellyttäisi tavalla tai toisella kyseisen ratkaisun aineellista tutkintaa, joka menee selvästi asetuksen N:o 44/2001 1 artiklassa tarkoitettua yksinkertaista tarkistusta pidemmälle. Tällainen aineellinen tutkinta vaarantaisi myös eksekvatuurimenettelylle asetuksessa N:o 44/2001 asetetun yksinkertaisuuden ja nopeuden edellytyksen täyttymisen, [46] vaikkei tähän ole erityisiä perusteita.

90. Näistä kaikista syistä ehdotan, että direktiivin 2004/48 14 artiklaa tulkitaan siten, että sitä ei sovelleta sellaiseen eksekvatuurimenettelyyn, joka koskee teollis- ja tekijänoikeuden loukkauksesta jossakin toisessa jäsenvaltiossa annettujen ratkaisujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa.

45 – Lisäksi on huomattava, että pääasian oikeudenkäynnissä Realchemie velvoitettiin vastaamaan ainoastaan eksekvatuurimenettelyyn liittyvistä oikeudenkäyntikuluista, kun taas Bayer vaatii sille laajempia oikeudenkäyntikuluja.

46 – Asia C-167/08, Draka NK Cables ym., tuomio 23.4.2009 (Kok., s. I-3477, 26 ja 30 kohta).

V Ratkaisuehdotus

91. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Hoge Raad der Nederlandenin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

1) Sellainen ratkaisu, jolla velallinen, jolle on aiemmalla tuomioistuimen ratkaisulla asetettu tietty velvoite, määrätään riidan toisen asianosaisen pyynnöstä maksamaan tämän velvoitteen laiminlyönnistä tuomioistuimen kassaan Saksan siviiliprosessikaaren (Zivilprozessordnung) 890 §:ssä tarkoitettu Ordnungsgeld-tyyppinen uhkasakko, ei sisälly tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen N:o 44/2001 1 artiklassa tarkoitetun siviili- ja kauppaoikeudellisen asian käsitteeseen.

2) Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48 14 artiklaa on tulkittava siten, että sitä ei sovelleta sellaiseen eksekvatuurimenettelyyn, joka koskee teollis- ja tekijänoikeuden loukkauksesta jossakin toisessa jäsenvaltiossa annettujen ratkaisujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa.